

4. Kim, T., Lee, H., Kim, M. Y., Kim, S., & Duhachek, A. (2022). AI increases unethical consumer behavior due to reduced anticipatory guilt. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 1–17.

References

1. Haenlein, M., & Kaplan, A. (2019). A brief history of artificial intelligence: On the past, present, and future of artificial intelligence. *California management review*, 61 (4), 5–14.
2. Von Krogh, G. (2018). Artificial intelligence in organizations: New opportunities for phenomenon-based theorizing. *Academy of Management Discoveries*, 404.
3. Benbya, H., Davenport, T. H., & Pachidi, S. (2020). Artificial intelligence in organizations: current state and future opportunities. *MIS Quarterly Executive*, 19 (4).
4. Kim, T., Lee, H., Kim, M. Y., Kim, S., & Duhachek, A. (2022). AI increases unethical consumer behavior due to reduced anticipatory guilt. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 1–17.

JEL Classification: M21, O34

Галина Махова

*к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ПАТЕНТНА АКТИВНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PATENT ACTIVITY OF UKRAINIAN ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THEIR INNOVATION ACTIVITIES

Анотація. Розглядається галузева та регіональна специфіка інноваційно-активних промислових підприємств України, рівень та структура інноваційних витрат, патентна активність за сферами діяльності.

Abstract. The article considers the sectoral and regional specificity of innovation-active industrial enterprises of Ukraine, the level and structure of innovation costs, patent activity by areas of activity.

Патентна активність є одним з індикаторів інноваційної діяльності підприємств, їх інноваційного потенціалу та ефективності науково-дослідних робіт. Офіційна статистика відображає результати інноваційної діяльності промислових підприємств у кількості інноваційно-активних підприємств та інноваційних витрат, частки інноваційної продукції, доходу від її продажу і т.д. В межах даного дослідження проаналізуємо галузеву специфіку інноваційно-активних підприємств, витрат на інноваційну діяльність та патентну активність.

Динаміка патентних заявок, що були подані з України по всьому світу, з 2017 року відображає щорічне зменшення їх кількості (рис. 1).

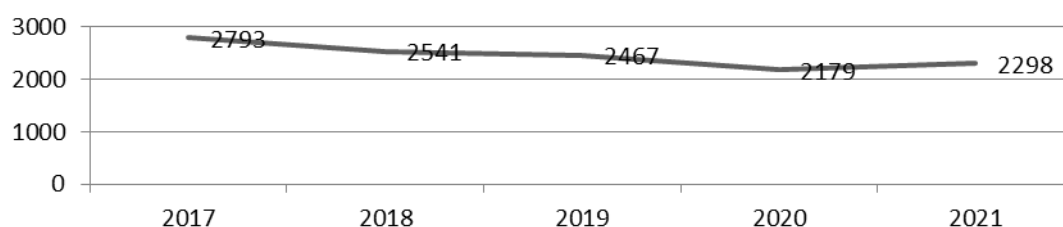

Рис. 1. Динаміка патентних заявок, поданих з України в патентні відомства світу [1–3]

Кількість українських міжнародних патентних заявок становить незначну частку від їх загальної кількості, але незважаючи на це, відповідно до Глобального інноваційного індексу

(ГП) Україна знаходиться в невеликій групі країн із середнім та низьким рівнем доходу, які досягли високої ефективності у своїй інноваційній активності [4].

Безпосередньо в Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (національне патентне відомство) в 2017 році було подано 4047 заявок, у 2018 — 3968, у 2019 — 3852, у 2020 — 3198. У 2021 році спостерігалось незначне зростання кількості заявок — 3393, а у 2022 році за попередніми даними кількість патентних заявок становила 2759 [5].

Зазвичай серед причин низької інноваційної активності в цілому та патентної, зокрема, називають несприятливе інституційне середовище, складність та високу вартість процедуру отримання патенту, низьку мотивацію дослідників, а також нестачу фінансових ресурсів, високу вартість банківських позик для фінансування інновацій, відсутність непрямих мотивів підтримки інноваційної активності [6].

Фінансування науково-дослідних робіт протягом останніх років не перевищує 1 % від ВВП, а частка державного фінансування — 0,2 %, при чому більша частина (49,84 %) бюджетних коштів спрямована на фінансування фундаментальних досліджень, 72–74 % — на академічний сектор [6].

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності компаній і підприємств є власні кошти. У 2020 році загальна сума витрат на інновації промислових підприємств становила 14406,7 млн грн, частка власних коштів — 85,4 % [6]. Також підприємства залучають кредитні та інвестиційні кошти, але їх частка була дуже маленька.

Щодо кількості інноваційно-активних підприємств, то на кінець 2020 року вона становить 2281 або 8,5 % від загальної кількості підприємств. Цікаво, що кількість інноваційно-активних підприємств варіюється як по регіонах, так і по сферах діяльності. Так, лідерами за кількістю інноваційно-активних підприємств є Київська область (включаючи м. Київ), Харківська та Дніпропетровська область (рис. 2). Найменша кількість таких підприємств у Волинській, Закарпатській і Луганській областях.

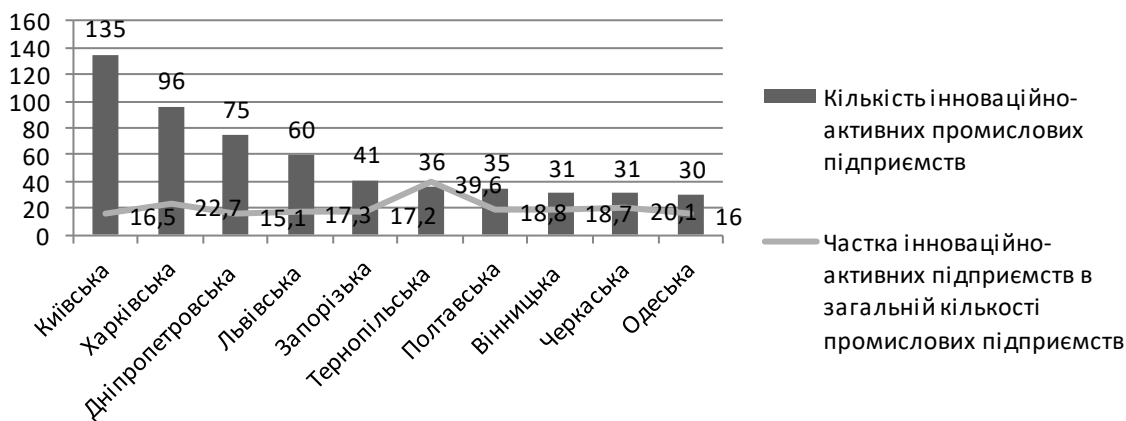

Рис. 2. TOP-10 областей України за кількістю інноваційно-активних промислових підприємств, 2020 р. [7]

Частка інноваційно-активних підприємств по країні становить в середньому 16,8 % від загальної кількості промислових підприємства, але в Тернопільській області їх частка майже 40 % незважаючи на малу загальну кількість промислових підприємств в області. Можна припустити, що у зв'язку з релокацією підприємств у західні області країни, регіональна статистика інноваційно-активних підприємств буде змінюватися.

Щодо кількості інноваційно-активних підприємств за видами економічної діяльності, то найбільше їх у: виробництві харчових продуктів (275 підприємств, що становить 17,8 % від загальної кількості підприємств у цьому виді економічної діяльності), оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (300 підприємств, 4,2 %), виробництво

машин і устаткування, н.в.і.у. (145 підприємств, 15,7 % від загальної кількості підприємств), виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (115 підприємств, 11,6 %). Якщо ж аналізувати відносні показники — саме частку інноваційно-активних підприємств у даному виді економічної діяльності, то лідерами є виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (38,4 % від загальної кількості підприємств — 41), виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (27,2 % від загальної кількості 70 підприємств), виробництво інших транспортних засобів (24,5 % від 37 підприємств) [7].

Останні роки спостерігається зростання витрат інноваційно-активних підприємств на інноваційну діяльність, але слід зазначити, що до цих витрат відносять витрати на покупку обладнання, устаткування, програмного забезпечення (їх частка у витратах на інноваційну діяльність становить майже 75 %), зовнішні науково-дослідні роботи (5,3 % від суми витрат на інноваційну діяльність) та внутрішні науково-дослідні роботи (18,4 % витрат) [6, 7]. Можна припустити, що внутрішні науково-дослідні роботи забезпечують результати, що відображаються в об'єктах інтелектуальної власності, зокрема в патентних заявках. Найбільша кількість підприємств, що фінансували саме внутрішні науково-дослідні роботи в 2020 році була серед виробників харчових продуктів (29 підприємств), фармацевтичної продукції (26), комп'ютерів, електроніки та оптичної продукції (26). В таблиці 1 відображені види економічної діяльності, які були лідерами за рівнем витрат на НДР, виконані власними силами

Таблиця 1

**ВИТРАТИ НА НДР, ВИКОНАНІ ВЛАСНИМИ СИЛАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ [8]**

Вид економічної діяльності	Витрати, млн грн
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	588,835
Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	577,3
Виробництво електричного устаткування	321,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	286,0
Виробництво харчових продуктів	256,2
Виробництво інших транспортних засобів	147,8
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	116,0

У 2020–2021 рр. найбільша кількість заявок на винаходи була подана в таких технічних напрямках: електрообладнання, електричні прилади, електроенергія (77 заявок у 2020 році, 58 — у 2021 році); вимірювання (104 та 84 відповідно); медична техніка (106 та 65); лікарські препарати (78 та 72); матеріали, металургія (81 та 88); хімічні технології (62 та 44); інші спеціальні машини (86 та 94); будівництво (69 та 79); транспорт (46 та 76). Ці ж технічні напрями є лідерами за кількістю отриманих патентів на винаходи за вказаний часовий період [5]. Традиційно українські підприємства подають більше заявок на корисні моделі, що пов'язано із більш легкою та дешевою процедурою отримання відповідних патентів.

Аналізуючи кількість інноваційно-активних підприємств у різних видах економічної діяльності, рівень та структуру витрат на інновації, патентну активність промислових підприємств, можна відзначити, що найбільшу інноваційну активність саме в контексті внутрішніх науково-дослідних робіт і подачі патентних заявок проявляють підприємства-виробники харчової продукції, фармацевтичних препаратів, транспорту, обладнання, зокрема комп'ютерної техніки, вимірювальних приладів, тощо. Це тенденції частково співвідносяться із світовими: в 2020 році найбільшу кількість патентних заявок було подано в сфері комп'ютерних технологій (323595), електрообладнання, електричних приладів та електроенергії (205816), вимірювання (180737), медична техніка (159456), транспорт (139785) [2].

Через воєнні дії зміниться як динаміка, так і структура інноваційної діяльності підприємств, цікавим та перспективним буде дослідження інноваційної діяльності в умовах післявоєнного відновлення економіки та промисловості.

Література

1. World Intellectual Property Indicators 2021/ World Intellectual Property Organization, 2022. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4571&plang=EN>
2. World Intellectual Property Indicators 2020/ World Intellectual Property Organization, 2021. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4526&plang=EN>
3. World Intellectual Property Indicators 2019 / World Intellectual Property Organization, 2020. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019.pdf
4. Global Innovation Index 2022. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2022-report>
5. Річний звіт 2021. Національний орган інтелектуальної власності Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). URL: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2021.pdf>
6. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. — К.: УкрІНТЕІ, 2020. — 109 с.
7. Наукова та інноваційна діяльність України 2020. Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf
8. Витрати на інновації за видами економічної діяльності (2016-2018,2018-2020). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/kiap_ved_20_ue.xlsx

JEL Classification: A23, J20, J31, M12, O34.

Максим Осадчий

*аспірант кафедри економіки, права та управління бізнесом,
Одеський національний економічний університет*

Maksym Osadshyi

*PhD student at the Department of Economics, Law and Business Management,
Odessa National Economic University,
maksim1225678@gmail.com*

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК СКЛАДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ

HUMAN CAPITAL AS A COMPONENT OF INTELLECTUAL CAPITAL OF UKRAINIAN SEAPORTS

Анотація. Досліджено різні аспекти управління людським капіталом в стратегії розвитку організаційної культури морських портів для підвищення ефективності функціонування морських портів у цілому, від якої залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. Запропоновано методи оцінки інтелектуального капіталу організації як елемента внутрішньої вартості підприємства.

Abstract. Various aspects of human capital management in the strategy of development of the organizational culture of seaports to improve the efficiency of seaports as a whole, on which the competitiveness of the domestic transport complex in the world market depends, are investigated. Methods for assessing the intellectual capital of an organization as an element of the internal value of an enterprise are proposed.

Відповідно до Закону України «Про морські порти України» [1] розроблено Стратегію розвитку морських портів України на період до 2038 року з урахуванням основних засад реалізації державної політики у сфері транспорту, яку затверджено Розпорядженням Кабінету